

zelfs bij de post-symposium tour naar het Altai gebergte, waaraan ik niet heb kunnen deelnemen, deze regel strak werd nageleefd.

De kennismaking met vele onderzoekers uit Rusland was zeer nuttig. Onder vaak moeilijke omstandigheden moeten zij hun onderzoek uitvoeren, en mijn bewondering voor hun resultaten is daarmee flink toegenomen. Hun inspanningen om hun presentatie op een wijze te brengen die door allen kon worden gevolgd, kan ook niet genoeg worden gewaardeerd. Ik heb diverse bijzondere contacten aan deze reis overhouden.

Een belangrijke overweging voor mij om naar Novosibirsk te gaan was het vergaren van gegevens voor de IUCN Odonata Specialist Group. In een serie van vergaderingen, en vele contacten buiten de officiële vergaderingen om, hebben we een overzicht kunnen samenstellen van de staat van kennis over de verspreiding, achteruitgang, bedreigingen en bescherming van de Russische libellensoorten. De hulp van enkele hulpvaardige collega's bij het vertalen, waarbij in het bijzonder Oleg Kosterin moet worden genoemd, was hierbij onmisbaar. Soms moesten uitspraken van het Engels naar het Russisch en het Japans worden vertaald (en het antwoord weer in omgekeerde volgorde). Op deze wijze wordt vooruitgang natuurlijk in kleine stappen bereikt, maar des te groter is de voldoening als er toch een mooi resultaat wordt bereikt. Ik hoop begin 2002 een rapport te kunnen publiceren waarin onder andere de resultaten van deze bijeenkomst zullen worden opgenomen.

Bij het afscheid bleek dat iedereen terugkeek op een geslaagd congres, waar vele nieuwe collegiale en vriendschappelijke contacten werden gelegd. En wat is er nog veel moois te vinden in die onbekende hoek van de wereld!

Jan van Tol
Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden

Verslag van het tweede WDA-symposium, Gällivare, Zweden

Het tweede internationale symposium van WDA (WorldWide Dragonfly society) werd van 22 tot 27 juli gehouden in het boven de noordpoolcirkel gelegen Gällivare. Het symposium werd bezocht door ongeveer 80 personen uit bijna twintig verschillende landen. Nederland was met vier bezoekers (Klaas-Douwe Dijkstra, Robert Ketelaar, Jan van Tol en de schrijver dezes) redelijk vertegenwoordigd. De frase 'Internationaal symposium' klinkt misschien heel zwaar, maar eigenlijk is het gewoon een gezellige bijeenkomst van mensen die het leuk vinden om aan libellen te werken. De leukste verhalen en nieuwtjes hoor je dan ook niet tijdens de formele lezingen maar tijdens het drinken van koffie.

Het symposium bestond uit een dag en avondvullend programma van lezingen, posterpresentaties en excursies. Daarnaast werden er ook een larven-workshop, de eerste bijeenkomst van PHAON (werkgroep Afrikaanse libellen), de bijeenkomst van de

IUCN-specialistgroup en de ledenvergadering van de WDA gehouden. Dit laatste was zeker niet zo saai als het misschien wel klinkt. De voornamelijk Engelse vergadercultuur (erg formeel) was soms hoogst vermakelijk.

Tijdens het symposium vonden een aantal excursies plaats. Deels waren deze cultureel verantwoord (bijvoorbeeld het bezoek aan 's werelds enigste muggenmuseum) en deels waren ze op libellen gericht. Scandinavië is rijkelijk bedeed met fraaie meren, vennen en beken. Helaas is het in grote delen te koud om een hoge diversiteit aan libellen te herbergen. Zo komen er in het gebied boven de noordpoolcirkel slechts een tiental soorten voor. Het kwam herhaaldelijk voor dat we bij ongekend mooie vennen stonden zonder daar ook maar één libel te zien. Ikzelf heb tijdens het symposium slecht vier soorten waargenomen (*Aeshna juncea*, *A. subarctica*, *A. caerulea* en *Somatochlora metallica*). Doordat de zomer in het hoge noorden zeer kort duurt komen de meeste libellen in een periode van twee, drie weken uit. Als het na deze korte uitsluiperperiode een week slecht weer is gaat een groot deel van de libellen dood. Toevallig was dit in de zomer van 2001 gebeurd, waardoor er nagenoeg geen juffers waren overgebleven.

De excursie die op zoek ging naar Toendraglanslibel *Somatochlora sahlgreni*, één van de zeldzaamste Europese libellen, had helaas geen succes. Dit ondanks de inzet van een helikopter.

Het belangrijkste onderdeel van het symposium werd gevormd door de lezingen en presentaties. Deze varieerden van lezingen over de resultaten van jarenlang onderzoek tot sappige dialezingen over tropische libellen. Eén van de leukste presentaties betrof de lezing van Adolfo Cordero Rivera, Lorenzo Carballa en Carlo Utzeri (drie Zuid-Europeaanen) over het voorkomen van ongeslachtelijke voortplanting bij *Ischnura hastata*. Al in 1990 was reeds geopperd dat de Azoren-populaties van deze Amerikaanse soort zich ongeslachtelijk voortplanten, maar dit vermoeden was alleen gebaseerd op het ontbreken van mannetjes (Belle & Van Tol 1990, Tijdschr. Ent., 133: 143-147). De lezinghouders hebben nu bewijs hiervoor geleverd door op de Azoren eitjes van deze soort te verzamelen en deze in een laboratorium uit te kweken. Toen bleek dat uit deze eitjes alleen vrouwtjes kwamen en dat deze vrouwtjes in staat waren zich zonder tussenkomst van een mannetje voort te planten was het bewijs geleverd. Dit fenomeen wordt vermoedelijk veroorzaakt door een bacterie (*Wolbachia*). Ongeslachtelijke voortplanting heeft als groot voordeel dat één vrouwtje in staat is een nieuwe locatie te bevolken. Nadeel is dat op de langere duur de genetische variatie in de populaties sterk verminderd.

Een andere boeiende lezing was die van Göran Sahlén en Frank Suhling over het uitfilteren en determineren van eierschalen van libellen. Zij zijn er in geslaagd om met een nieuwe zeeftechniek eierschalen van libellen uit bodemonsters te halen. Deze eierschalen zijn vaak op familie of op genus te determineren. Omdat deze eierschalen zeer lang goed blijven (tot enkele duizenden jaren) is het hiermee mogelijk om de historische libellenfauna van gebieden te bepalen. Eén van de leukste uitkomsten van hun onderzoek was dat de subfamilie waar *Lindenia tetraphylla* deel van uit maakt vroeger in NW-Europa voorkwam. Helaas werd

het op het einde van het praatje duidelijk dat deze revolutionaire nieuwe methode slechts een grap was.

Het volgende internationale symposium vindt in 2003 plaats in Australië, een land met een grote rijkdom aan mooie en vooral ook opmerkelijke libellen. Als je dat te ver weg vindt kan je volgend jaar juni ook gewoon naar het Europese symposium in Leiden komen.

Vincent Kalkman
Kalkman@naturalis.nnm.nl

Determinatietabellen nieuws

Nog net voor de Kerst rollen twee libellentabellen van de pers van de Jeugdbondsuitgeverij:

- de vertaling van de Duitse tabel van Wendler & Nuß: veelal structuur- handdeterminatie-kenmerken
- de vierde druk van de ODON-tabel: de zichtkenmerkentabel die al jaren mee gaat

Beide binnenkort te zien en te bestellen op

<http://www.jeugdbondsuitgeverij.nl>

De prijzen komen in de volgende nieuwsbrief.

Het postadres van de jbu:

Stichting JBU
Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht

Ze schrijven zelf: dit adres is niet heel efficiënt dus als analoge post vermeden kan worden is dit aan te raden.

Veldgidsen nieuws

Bij Tirion verschenen: voor een prijs van plm. € 22,50
Libellengids. Jurzitza Gerhard, 2001. Tirion, Baarn, 190
pp. ISBN 90 5210 432 8

Verder gaat volgend voorjaar van de B&W Veldgids
Libellen. (Frank Bos, & Marcel Wasscher) van de
KNNV een derde druk uitkomen.

Libellenstudiedag 2002

Noteer alvast in je agenda: Op **zaterdag 16 maart 2002**
zal de volgende libellenstudiedag weer in de Coehoorn
in Arnhem worden gehouden.

Meer informatie in de volgende NVL-Nieuwsbrief .

NVL
Nieuwsbrief

Afz: Gerard Abbingh Muddegoorn 78 9403 NK Assen

PTT Post

Port betaald
Port payé
Pays-Bas